

СЕКЦІЯ ІІІ
Перспективи розвитку
фінансово-кредитної системи
України

УДК 369.04

Кириленко Ольга Павлівна,
д.е.н., професор, завідувач кафедри
фінансів Тернопільського національного
економічного університету

РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Необхідність проведення пенсійної реформи в Україні була зумовлена:

- 1) несприятливими демографічними тенденціями, старінням та депопуляцією населення країни;
- 2) системними недоліками солідарної системи пенсійного забезпечення (відсутністю диференціації пенсій залежно від трудового стажу та страхових внесків, значного розриву між максимальними і мінімальними пенсіями, розмірами пенсій жінок і чоловіків тощо);
- 3) незбалансованістю бюджету Пенсійного фонду України.

У 2011 р. згідно Закону України № 3668 від 8.07.2011 р. «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», розпочався черговий етап пенсійної реформи, основними новаціями якого стали: підвищення пенсійного віку, збільшення страхового стажу, зміни у порядку визначення заробітку, перерахунку і виплати пенсій, обчисленні спеціальних пенсій.

Аналіз змісту запроваджених даним законом заходів дає можливість зробити висновок щодо їхньої направленості на: досягнення фінансової стабільності пенсійної системи загалом; забезпечення більш тісної ув'язки розміру пенсій, заробітної плати та страхового стажу; диверсифікацію джерел фінансування пенсій; заохочення громадян до заощадження коштів на старість.

Проте, слід відзначити, що проведені вдосконалення торкнулися лише першого рівня – солідарної пенсійної системи. Причому за умов неприйняття більшістю громадян запропонованих змін, уряд вдався лише до незначних за своїми фіскальними наслідками покращень. Крім того, новий етап реформування вітчизняної пенсійної системи не передбачає реальних кроків щодо формування її трьохрівневої будови. Так, в черговий раз відтерміновано

запровадження другого – накопичувального рівня пенсійної системи, прив'язка часу його введення до збалансування бюджету Пенсійного фонду; відсутні необхідні соціально-економічні передумови та стимули для розвитку недержавних пенсійних фондів як важливого інструменту підвищення рівня пенсійного забезпечення населення.

Багаторічне нагромадження негативних тенденцій у сфері соціального захисту пенсіонерів вимагає сьогодні суттєвого зміцнення фінансів пенсійної системи шляхом проведення більш радикальних заходів, спрямованих на збалансування бюджету Пенсійного фонду, що зменшить його «тиск» на державний бюджет і, в кінцевому підсумку, дасть можливість зменшити його дефіцит і загалом державний борг.

В таблиці 1 наведено показники щорічних звітів про виконання бюджету Пенсійного фонду України за період з 2004 по 2011 роки. Дані таблиці характеризують тенденцію щодо поступового зменшення частки покриття видатків Пенсійного фонду України його власними доходами з 80,1% у 2004 р. – до 66,0% у 2010 р. На поточний рік планується певне зміцнення власної дохідної бази, що дасть можливість зменшити надходження коштів з держбюджету до 47,8 млрд. грн. (проти 58,3 млрд. грн. у 2011 р.).

Таблиця 1.

Динаміка показників бюджету Пенсійного фонду України

(млрд. грн.)

Показники	2004 р.	2006 р.	2008 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р. (план)
Власні доходи ПФУ	39,2	74,0	150,3	191,5	210,7	219,7
Кошти з Державного бюджету України	...	17,3	41,4	64,1	58,3	47,8
Видатки ПФУ	31,4	54,3	101,9	119,3	139,1	161,5
% покриття видатків власними доходами	80,1	73,4	67,8	62,3	66,0	73,5

За висновками фахівців Національного інституту стратегічних досліджень причинами розбалансування бюджету Пенсійного фонду є:

- системне порушення принципу економічної залежності видатків на споживання від отриманих доходів і ВВП;
- дисбаланс доходів і видатків Фонду із-за дії демографічних чинників;
- низька якість управлінських рішень у сфері пенсійного забезпечення;
- недоодержання власних доходів внаслідок великої кількості пільг по страхових внесках;
- фінансування видатків на управління Пенсійним фондом за рахунок власних доходів;
- скорочення кількості застрахованих осіб і страхувальників;
- законодавче обмеження максимального об'єкта справляння страхових внесків;

- суттєві відмінності в розмірах пенсій окремих категорій громадян.

З метою поглиблення реформування пенсійної системи та збалансування бюджету Пенсійного фонду України, на наш погляд, необхідне:

- подальше вдосконалення нормативної бази, яка регламентує порядок сплати внесків на пенсійне страхування, зменшення переліку пільг щодо сплати обов'язкових внесків та скасування обмежень бази їхнього нарахування;

- оптимізація видатків Пенсійного фонду України, зокрема шляхом встановлення обмежень максимальних розмірів для пенсій, які були призначені до 01.10.2011 р.;

- здійснення фінансування видатків на керівництво Пенсійним фондом з Державного бюджету України;

- якнайшвидше запровадження другого накопичувального рівня пенсійної системи;

- забезпечення функціонування вітчизняного фондового ринку відповідно до принципів ринкової економіки, формування фінансових інструментів, необхідних для розвитку недержавних пенсійних фондів.

УДК 336.226

Грудзевич Ігор Теофілович,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів
і кредиту Волинського національного
університету імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ ТА СПІЛЬНІ РИСИ СВІТОВОЇ ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Питання соціального забезпечення на протязі тривалого часу мало різне трактування в залежності від того, що під цим терміном розуміли і які складові частини в нього включали. Саме тому Міжнародна організація праці (МОП) провела його систематизацію, класифікацію і кодифікацію. До соціального забезпечення було віднесено: соціальне страхування; соціальну допомогу; допомоги і пенсії, що фінансуються за рахунок податків; допоміжні і додаткові програми, що фінансуються за рахунок підприємців.

Згідно конвенцій МОП до основних елементів соціального страхування віднесені: фінансування за рахунок внесків; обов'язкова участь у соціальному страхуванні; кошти накопичених фондів повинні мати інвестиційне спрямування для отримання додаткового інвестиційного доходу, розмір якого повинен переkritи інфляцію та затрати на зберігання коштів, а також забезпечити прибуток; особисте право на пенсії гарантується завдяки персональному обліку внесків; розмір внесків, як правило, залежить від розміру заробітної плати.

Світова практика знає приклади функціонування програм соціальної допомоги малозабезпеченим категоріям населення, що фінансується за рахунок